

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

СКІБА НАТАЛІЯ ЯРОСЛАВІВНА

УДК [378.011.3-051:81'243]:005.963

**ІНТЕГРОВАНЕ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
ТА МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ
ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

13.00.02 - теорія та методика навчання (германські мови)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
МИКИТЕНКО Наталія Олександрівна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка, завідувач кафедри іноземних мов
для природничих факультетів.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЧЕРНИШ Валентина Василівна,
Київський національний лінгвістичний університет,
професор кафедри методики викладання іноземних мов
й інформаційно-комунікаційних технологій;

кандидат педагогічних наук, професор
БОДНАР Світлана Вікторівна,
Одеський торговельно-економічний інститут Київського
національного торговельно-економічного університету,
завідувач кафедри іноземних мов.

Захист відбудеться 31 травня 2019 р. об 11:00 на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.053.05 Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: 46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2, зала засідань.

Із дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті <http://www.tnpu.edu.ua> та в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: 46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2.

Автореферат розіслано 25 квітня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. П. Штонь

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. В умовах євроінтеграції та розвитку економічних відносин України з іншими державами зростає потреба суспільства у висококваліфікованих фахівцях економічної галузі, здатних успішно виконувати професійні завдання і вільно конкурувати як на вітчизняному, так і на зарубіжному ринках праці. Така конкуренція є можливою лише за наявності у них глибоких знань у сфері професійної діяльності, а також належного рівня володіння мовою міжнародного спілкування – англійською. Відтак, особливої актуальності набуває підготовка фахівців до викладання англійської мови за професійним спрямуванням (АМПС), зокрема – англійської мови для економічних спеціальностей (АМЕС).

Чимало вітчизняних і зарубіжних науковців досліджували різні аспекти професійної підготовки майбутніх викладачів (учителів) іноземних мов (ІМ) та розвиток їхніх компетентностей, зокрема В. Баркассі, М. Сідун (формування професійної компетентності), І. Задорожна (оволодіння англомовною комунікативною компетентністю), Л. Морська (підготовка до використання інформаційних технологій) та ін. Розробку методики формування різних складників іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) здійснено у працях Н. Бориско, В. Гутник (фотеничної), Н. Жовтук, С. Смоліної (лексичної), Л. Орловської, Н. Скляренко (граматичної), Ю. Безвін, Т. Колодько (соціокультурної), І. Білянської, О. Бочкарьової (ІКК в аудіюванні), О. Дацків, В. Черниш (ІКК у говорінні), Ю. Британ, Т. Вдової (ІКК у читанні), Г. Борецької, О. Москалець (ІКК у письмі). Питання формування і розвитку лінгводидактичної (методичної) компетентності (МК) майбутніх викладачів (учителів) ІМ було предметом вивчення К. Безукладникова, О. Бігич, Л. Івашової, Л. Зені, А. Люботинського, Н. Майер, С. Макеєвої, О. Надточевої, О. Сухих, Н. Язикової та ін. Вагомий внесок у дослідження особливостей підготовки викладачів АМПС та їх професійної діяльності зробили Дж. Браун, А. Вотерс, Т. Дадлі-Еванс, Дж. Евер, М. Кокор, П. Мастер, М. Сейнт Джон, Т. Хатчинсон, Р. Ховард та ін. Окремих питань навчання АМПС торкалися Л. Алексеєва, О. Биконя, С. Боднар, Р. Болайто, Р. Вест, А. Джонс, Р. Мільруд, Н. Микитенко, О. Тарнопольський та ін.

Незважаючи на різноаспектність проблем, розглянутих у згаданих працях, формування компонентів професійної компетентності викладачів АМПС, зокрема АМЕС, вивчено недостатньо. Нерозробленою залишається методика формування їх ІКК та МК.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проблема дослідження пов'язана з науково-дослідною темою кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теорія і практика навчання іноземних мов у закладах освіти різних типів» (номер державної реєстрації 0118U003128). Тему дисертації затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 1 від 30.08.2016 р.).

Об'єктом дослідження є процес інтегрованого формування іншомовної комунікативної та методичної компетентностей майбутніх викладачів англійської мови.

Предметом – методика інтегрованого формування іншомовної комунікативної та методичної компетентностей майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей – студентів першого року магістратури.

Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні, практичній розробці та експериментальній перевірці методики інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС.

Досягнення мети зумовлює необхідність вирішення таких **завдань**:

1) визначити ключові поняття дослідження й уточнити структуру ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС;

2) обрати й обґрунтувати підходи і принципи інтегрованого формування ІКК та МК таких фахівців;

3) здійснити аналіз особливостей англійського економічного та методичного дискурсів, виявити джерела відбору навчального матеріалу, обґрунтувати зміст інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС і, згідно з визначеними критеріями, відібрати навчальний матеріал;

4) окреслити етапи інтегрованого формування ІКК та МК, розробити систему вправ і завдань, сконструювати відповідну лінгводидактичну модель;

5) експериментально перевірити ефективність запропонованої методики й укласти методичні рекомендації для викладачів АМ.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні про те, що високого рівня сформованості ІКК та МК у майбутніх викладачів АМЕС можна досягти за умови використання експериментальної методики, яка базується на положеннях інтегрованого, компетентнісного, комунікативно-діяльнісного і рефлексивного підходів; забезпечує інтегроване формування згаданих компетентностей упродовж ознайомчого етапу, етапу практичної підготовки та продуктивного етапу; передбачає виконання системи вправ і завдань на основі відібраного відповідно до обґрунтованих критеріїв матеріалу з використанням навчальних інтернет-ресурсів.

На різних етапах наукового пошуку використано такі **методи**:

теоретичні: аналіз вітчизняних і зарубіжних джерел із методики навчання ІМ, лінгвістики, педагогіки та психології, чинних навчальних і робочих програм для визначення передумов інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС; вивчення досвіду професійної діяльності викладачів АМПС з метою окреслення їх професійних функцій і ролей; аналіз англійського економічного та методичного дискурсів для визначення змісту навчання АМЕС; вивчення досвіду професійної діяльності майбутніх економістів із метою виявлення домінуючих комунікативних ситуацій їх професійного спілкування; синтез і класифікація для обґрунтування етапів інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС й побудови відповідної системи вправ і завдань; моделювання з метою конструювання лінгводидактичної моделі інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС;

емпіричні: анкетування й тестування з метою визначення рівня сформованості ІКК та МК; методичний експеримент, застосування методів математичної статистики для визначення ефективності запропонованої методики інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що:

вперше теоретично обґрунтовано і розроблено методику інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС, зокрема окреслено етапи інтегрованого формування ІКК та МК; запропоновано систему вправ і завдань, яка співвідноситься з визначеними етапами; сконструйовано лінгводидактичну модель інтегрованого формування ІКК та МК таких фахівців в умовах магістратури, компонентами якої є цільовий, концептуальний, змістовий та оцінювально-результативний;

подальшого розвитку набули дослідження особливостей АМПС та лінгвостилістичних характеристик економічного й методичного дискурсів.

Практичне значення роботи полягає у: відборі та організації матеріалу для інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС; обґрунтуванні єдиних критеріїв відбору матеріалу для інтегрованого формування у таких фахівців ІКК та МК; визначенні рівнів та показників їх сформованості; укладенні системи вправ і завдань; формулюванні методичних рекомендацій для педагогів щодо інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС; укладенні словника-мінімуму економічних термінів та словника-мінімуму методичних термінів; створенні навчально-методичного посібника «English for Economics» (у співавторстві), призначеного для студентів економічних спеціальностей.

Методику інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС **впроваджено** у навчальний процес Львівського національного університету імені Івана Франка (акт про впровадження № 2556 – В від 11.06.2018), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка про впровадження № 699-33/ 03 від 29.05.2018), Мукачівського державного університету (довідка про впровадження № 843 від 18.05.2018), Житомирського державного університету імені Івана Франка (акт про впровадження № 1/ 553 від 02.07.2018).

Апробація результатів здійснювалась на *міжнародних науково-практичних конференціях*: «Проблеми та перспективи лінгвістичних досліджень в умовах глобалізаційних процесів» (Тернопіль, 15-16 жовтня 2009 р.), «Проблеми та перспективи розвитку освіти» (Київ, 25-26 березня 2016 р.), «Актуальні питання застосування на практиці досягнень сучасної педагогіки і психології» (Харків, 11-12 травня 2018 р.), «Комунікація у сучасному соціумі» (Львів, 8 червня 2018 р.); *всеукраїнських та регіональних конференціях*: «Ефективність державного управління в контексті європейської інтеграції» (Львів, 23 січня 2004 р.), «Комунікація у вік глобалізації: десять років успішного розвитку та здобутків» (Київ, 3-5 березня 2005 р.), «Актуальні проблеми вищої професійної освіти України» (Київ, 25-26 березня 2010 р.), «Актуальні питання лінгвістики, літературознавства та інноваційної методики викладання іноземних мов» (Тернопіль, 19-20 травня 2011 р.), «Новітні тенденції навчання іноземної мови за професійним спрямуванням» (Херсон, 25-26 квітня 2013 р.), «Інноваційні технології у контексті іншомовної підготовки фахівця» (Полтава, 2 квітня 2015 р.); *засіданнях кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка* (2015-2018 рр.); *засіданнях науково-методичного семінару кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка* (2015-2018 рр.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображено у 22 публікаціях автора, серед яких: 5 статей у фахових наукових виданнях України, 1 у науковому періодичному зарубіжному виданні (Канада), 10 тез доповідей на наукових конференціях (1 у співавторстві), 4 статті у збірниках наукових статей, 1 навчально-методичний посібник (у співавторстві), 1 навчально-методична розробка (у співавторстві).

Особистий внесок здобувача. При укладанні навчально-методичного посібника «English for Economics» автором розроблено вправи до 20 лексичних тем, 7 граматичних тем, що складає 50% виконаної роботи. У навчально-методичній розробці «Тести для контролю фахової лексики» нами запропоновано тестові завдання до 5 тем.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел із 323 найменувань (128 із них – англomовні видання) і 13 додатків. Її повний обсяг – 337 сторінок, зокрема 187 сторінок основного тексту. У роботі подано 24 таблиці, 8 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації та її актуальність; визначено об'єкт, предмет, мету й завдання дослідження; сформульовано наукову новизну і практичне значення роботи; подано інформацію про апробацію результатів наукової розвідки; зазначено кількість публікацій; окреслено структуру дослідження.

У першому розділі **«Теоретичні передумови інтегрованого формування іншомовної комунікативної та методичної компетентностей майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей»** здійснено аналіз понять і структури ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС, обґрунтовано методичні та методологічні підходи і принципи інтегрованого формування згаданих компетентностей у майбутніх викладачів.

Іншомовна комунікативна компетентність майбутніх викладачів АМЕС – це інтегративна особистісно-професійна якість таких фахівців, що базується на їх здатності та готовності до здійснення комунікації АМ в усній та письмовій формах на різноманітну загальну і професійну (економічну) тематику. Структура ІКК майбутніх викладачів АМЕС включає знання, навички, уміння й усвідомленість, що є компонентами: мовної (фонетичної, лексичної, граматичної), мовленнєвої (в аудіюванні, говорінні, читанні, письмі), лінгвосоціокультурної та навчально-стратегічної компетентностей. Методична компетентність майбутніх викладачів АМЕС – їх інтегративна особистісно-професійна характеристика, яка визначає здатність та готовність реалізовувати методичну роботу у процесі педагогічної діяльності, спрямованої на формування ІКК майбутніх економістів в умовах міждисциплінарної інтеграції ІМ та професійно орієнтованих дисциплін. МК майбутніх викладачів АМЕС як складне багатокомпонентне явище включає знання, навички й уміння, що є складниками комунікативно-навчальної, конструктивно-проектувальної, організаторської, дослідницької, аналітико-оцінювальної, інформаційно-комунікаційної, адаптивної, мотиваційної та рефлексивної компетентностей.

У процесі професійної діяльності викладач АМЕС виконує такі ролі: педагог-практик, розробник курсу та навчальних матеріалів, організатор, дослідник, аналітик-оцінювач, аналітик-дослідник, консультант-партнер, педагог, що працює над самовдосконаленням та саморозвитком. Згадані ролі тісно пов'язані з функціями викладача, зокрема комунікативно-навчальною, конструктивно-проектувальною, організаторською, дослідницькою, аналітико-оцінювальною, інформаційною, адаптивною, мотиваційно-стимулювальною, рефлексивно-дослідницькою і функцією самовдосконалення та саморозвитку.

Установлено, що процес формування ІКК та МК ґрунтується на засадах компетентнісного, інтегрованого, комунікативно-діяльнісного та рефлексивного підходів. Компетентнісний є саме тим підходом, що визначає вектор професійного становлення майбутніх викладачів АМЕС, а саме – формування професійної компетентності згаданих фахівців та її інваріантних складників. Реалізація інтегрованого підходу до формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС передбачає урахування особливостей інтеграції таких компонентів: змістового (формування знань, навичок та вмінь із домінантою на засвоєнні професійно орієнтованої лексики за тематичним принципом, а також методичних знань, навичок та вмінь) й організаційного (ефективне використання комплексу відповідних форм організації навчання, методів навчання, технологій, педагогічних прийомів та технік). Інтегрований підхід забезпечує раціональне поєднання різних видів мовленнєвої діяльності, як рецептивних, так і продуктивних. Комунікативно-діяльнісний є запорукою формування досвіду комунікативної діяльності студентів як активних учасників навчального процесу. Реалізація комунікативно-діяльнісного підходу передбачає розвиток мовленнєвих та методичних навичок і вмінь в умовах «реального» спілкування, яке моделюється у процесі навчальної діяльності. Рефлексивний підхід реалізується через осмислення студентом свого ставлення до тієї чи іншої ситуації, що виникає у процесі опрацювання комунікативних ситуацій усного і писемного англійського професійного спілкування економістів та добору ним відповідних мовних і мовленнєвих засобів для вираження цього ставлення, а також через осмислення й реалізацію низки методичних умінь (планування занять, розробка й підготовка навчально-методичних матеріалів, проведення занять, керування навчальним процесом, самоконтроль, оцінка і самооцінка тощо).

Дидактичну й методичну основу процесу інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС становлять загальнодидактичні (системної єдності; індивідуальності; суб'єктності) й методичні (комунікативності; ситуативності; новизни; паралельного формування знань, навичок та умінь; урахування навчальних потреб та інтересів студентів) принципи.

У другому розділі **«Методика інтегрованого формування іншомовної комунікативної та методичної компетентностей майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей»** конкретизовано зміст інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС; обґрунтовано критерії відбору навчального матеріалу; визначено етапи інтегрованого формування у таких фахівців ІКК та МК; укладено й схарактеризовано систему вправ і завдань для інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС; сконструйовано лінгводидактичну модель.

У процесі розробки відповідної методики сконцентровано увагу на мовному, мовленнєвому та методичному аспектах формування їх професійної компетентності в умовах магістратури з урахуванням того, що предметом дослідження є процес інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС.

Із метою конкретизації предметного аспекту змісту інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС здійснено аналіз англомовного економічного дискурсу як предмета викладання майбутніх викладачів АМЕС. Установлено, що економічний дискурс пріоритетно функціонує в межах концептів «мікроекономіка», «макроекономіка», «бізнес» концептосфери економічної галузі. Для нього характерне використання на лексичному рівні: загальноекономічних, вузькоспеціальних, міжгалузевих термінів, стійких термінологічних зворотів, термінів-інтернаціоналізмів, неологізмів, іншомовних запозичень, абревіатур та акронімів галузі економіки й бізнесу; на граматичному рівні: безособових та неозначено-особових речень, пасивного стану, модальних дієслів, з'єднувальних фраз, простих речень зі складеним присудком, поширених речень з однорідними членами, підрядних означальних, умовних речень; на стилістичному рівні: метафор, метонімії, епітетів, алюзій, ідіоматичних виразів, паралельних конструкцій, інверсій, займенника першої особи множини для позначення автора, графіків, таблиць, рисунків, цифрових та формульних показників, емоційно забарвленої лексики, розмовних елементів.

Для конкретизації процесуального аспекту здійснено аналіз англомовного методичного дискурсу, який на лексичному рівні характеризується наявністю: загальноповживаних, загальнонаукових лексичних одиниць, вузькогалузевих термінів сфери методики, міжгалузевих термінів сфер педагогіки, психології та лінгвістики, професіоналізмів, абревіатур та скорочень методичної термінології; на граматичному рівні: пасивних конструкцій, модальних дієслів, з'єднувальних фраз, простих речень зі складеним присудком, різних типів складних речень, поширених речень з однорідними членами, безособових та неозначено-особових речень, іменних конструкцій, дієприслівникових та дієприкметникових зворотів, герундіальних, інфінітивних комплексів; на стилістичному рівні: графіків, таблиць, рисунків, посилянь, цитат, займенника першої особи як множини, так і однини для позначення автора, розмовних елементів, спонукальних комунікативних стратегій, емоційно забарвленої лексики.

Зміст інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС обґрунтовано у предметному і процесуальному аспектах. Предметний охоплює сфери (економіка підприємства, фінанси і кредит, облік і аудит, менеджмент, маркетинг, прикладна статистика, економічна кібернетика); види мовлення (усне, писемне, діалогічне, монологічне, полілогічне); функціональні стилі професійно орієнтованого спілкування економістів (офіційно-діловий, публіцистичний, науковий); невербальні засоби комунікації; превалюючі комунікативні ситуації професійно орієнтованого спілкування економістів (ділові зустрічі, публічні виступи на нарадах та засіданнях, бізнес-телефонія, доповіді на конференціях, економічних конгресах, аналітичні статті, ділова кореспонденція, звіти, контракти); комунікативні цілі та наміри економістів, досягнення яких передбачає використання відповідних комунікативних стратегій (компенсаторних, соціальних, афективних);

професійні теми, проблеми, фахові тексти сфери економіки; ролі та функції викладачів АМЕС; ситуації професійно-методичної діяльності викладачів АМЕС (організація та проведення практичних занять з АМ, доповіді, публічні виступи на семінарах, форумах та конференціях, бесіди із закордонними колегами на професійно-методичні теми); цілі навчання АМ як майбутньої професійно-методичної діяльності викладачів АМЕС, досягнення яких передбачає використання відповідних навчальних стратегій (метакогнітивних, когнітивних); професійні теми, проблеми, фахові тексти сфери методики навчання АМПС, зокрема АМЕС; мовний (фонетичний, лексичний, граматичний, стилістичний) та лінгвосоціокультурний матеріал професійно орієнтованого спілкування економістів; навчальні (метакогнітивні, когнітивні) та комунікативні (компенсаторні, соціальні, афективні) стратегії, які допомагають майбутнім викладачам оволодіти методичною, лінгвосоціокультурною, мовними та мовленнєвими компетентностями; виконувати різні типи навчальних, у тому числі методичних, завдань; удосконалюватись у міжкультурному спілкуванні.

Процесуальний аспект включає: мовленнєві вміння (аудіювання, говоріння, читання, письмо) у межах економічного дискурсу, вправи для їх розвитку, відповідні декларативні та процедурні знання; методичні навички та вміння (комунікативно-навчальні, конструктивно-проектувальні, організаторські, дослідницькі, аналітико-оцінювальні, інформаційно-комунікаційні, адаптивні, мотиваційні, рефлексивні), вправи для їх розвитку, відповідні методичні декларативні та процедурні знання; навички оперування мовним (фонетичні, лексичні, граматичні, стилістичні) та лінгвосоціокультурним матеріалом у професійно орієнтованому спілкуванні економістів, уміння розпочинати комунікацію в економічній сфері, орієнтуватися в соціальних ситуаціях, вправи для їх розвитку, відповідні декларативні та процедурні знання; уміння оперувати комунікативними (компенсаторними, соціальними, афективними) та навчальними (метакогнітивними, когнітивними) стратегіями для розв'язання комунікативних і методичних завдань, вправи для їх розвитку, відповідні декларативні та процедурні знання.

Одиницями відбору навчального матеріалу для інтегрованого формування ІКК та МК визначено автентичні тексти та лексичні одиниці. Обґрунтовано критерії відбору текстів, які включають: автентичність, професійну спрямованість, зразковість, тематичність, актуальність інформації, методичну цінність. У процесі відбору лексичних одиниць доцільно керуватись такими критеріями: сполучуваність, семантична цінність, стилістична відповідність, частотність, професійна спрямованість.

До джерел відбору навчального матеріалу для формування ІКК належать: публікації в наукових періодичних виданнях економічної галузі, онлайн-енциклопедії, англomовні підручники та посібники економічного профілю, а також інтернет-сайти для фахівців сфери економіки, які містять зразки ділових листів, економічних угод, контрактів, декларацій, звітів, документів, рекламних проспектів компаній, економічних оглядів, коментарів та ін.

Джерелами відбору навчального матеріалу для формування МК є: англomовні методичні підручники та посібники, матеріали наукових конференцій, публікації в провідних наукових періодичних виданнях стосовно теорії та методики навчання

АМ та АМПС, інтернет-сайти для викладачів АМПС, які містять практичні ресурси, матеріали та корисні поради для навчання АМЕС.

Інтегроване формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС передбачає поетапність навчального процесу та імплементацію відповідної системи вправ і завдань. Поетапність формування ІКК та МК реалізується упродовж трьох основних етапів: ознайомчого, етапу практичної підготовки та продуктивного етапу. На ознайомчому, що є етапом теоретичної підготовки, майбутні викладачі здобувають знання про терміносистему, граматичні та стилістичні особливості АМЕС, а також методичні знання. Етап практичної підготовки характеризується формуванням навичок уживання термінів, мовленнєвих моделей та граматичних структур, притаманних економічному дискурсу, а також методичних навичок. На продуктивному етапі майбутні викладачі розвивають уміння творити економічний дискурс та вдосконалюють педагогічну майстерність у викладанні АМЕС.

Відповідно до визначених етапів розроблено інтегровану систему вправ і завдань для формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС, яка включає шість груп та п'ятнадцять підгруп вправ і завдань (табл.1).

На основі здійсненого аналізу із загальної системи вправ та завдань виділено рецептивні, рецептивно-репродуктивні, продуктивні, некомунікативні й умовно-комунікативні вправи для формування ІКК та орієнтовно-інформувальні, репродуктивні, моделювальні і творчі завдання для формування МК майбутніх викладачів АМЕС. Наведемо приклади запропонованої системи вправ і завдань.

Вправа 1 (група 1, підгрупа 2). *Практична мета* – ознайомити студентів із граматичними особливостями, притаманними економічному дискурсу. *Тип вправи* – рецептивно-репродуктивна, некомунікативна. *Інструкція: Read the article fragment. Find the following grammar issues: passive constructions, modals, linking words and phrases, homogeneous parts of the sentence. Write them down and consider their usage in the given fragment of economic discourse.*

In their daily operations, corporations are regulated by a specific set of laws. Every country has laws that stipulate how corporations can be created; how they must be managed; how they are taxed; how their ownership can be bought, sold, or transferred; and how they must treat their employees. Consequently, most large corporations have large legal and government affairs departments.

Завдання 2 (група 2, підгрупа 1). *Практична мета* – ознайомити студентів із ключовими категоріями (класифікаціями) сфери методики навчання АМПС за допомогою пошуку дефініцій. *Тип завдання* – орієнтовно-інформувальне. *Інструкція: Match the terms on the left with the definitions on the right.*

1.English for Specific Purposes (ESP)	a) refers to the specific ways English is used in different work and professional situations
2.English for Academic Purposes (EAP)	b) relates to the language used in international trade, commerce, finance, insurance, banking and many office settings
3.English for Occupational Purposes (EOP)	c) refers to training students, usually in a higher education setting, to use language appropriately for study
4. English for Business and Economics (EBE)	d) involves teaching English to university students or people already in employment, with reference to the particular vocabulary and skills they need

Інтегрована система вправ і завдань для формування
ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС

Етапи інтегрованого формування ІКК та МК	Групи вправ для інтегрованого формування ІКК та МК	Підгрупи вправ для інтегрованого формування ІКК та МК
Ознайомчий етап	1. Група вправ для ознайомлення з лексичними одиницями, граматичними структурами та стилістичними особливостями економічного дискурсу	1. Підгрупа вправ для ознайомлення із лексичними одиницями (економічними термінами) та їх семантизації 2. Підгрупа вправ для ознайомлення з притаманними економічному дискурсу граматичними структурами 3. Підгрупа вправ для ознайомлення зі стилістичними особливостями економічного дискурсу
	2. Група завдань для набуття знань із методики навчання АМЕС	1. Підгрупа завдань для засвоєння теоретичного матеріалу методичного характеру 2. Підгрупа завдань з опорою на спостереження за діяльністю викладача
	3. Група вправ для лексичного, граматичного та стилістичного оформлення діалогічних і монологічних єдностей в економічному дискурсі	1. Підгрупа вправ для лексичного оформлення діалогічних і монологічних єдностей, формування навичок уживання економічних термінів
		2. Підгрупа вправ для граматичного оформлення діалогічних і монологічних єдностей, формування навичок уживання граматичних структур економічного дискурсу 3. Підгрупа вправ для стилістичного оформлення діалогічних і монологічних єдностей, формування навичок уживання мовленнєвих моделей, притаманних економічному дискурсу
Етап практичної підготовки	4. Група завдань для формування навичок навчання АМЕС	1. Підгрупа репродуктивних моноцільових завдань для формування методичних навичок 2. Підгрупа репродуктивних поліцільових завдань для формування методичних навичок
	5. Група вправ для продукування діалогічних і монологічних висловлювань в економічному дискурсі понадфразового та текстового рівнів	1. Підгрупа вправ для лексичного оформлення власних діалогічних і монологічних висловлювань 2. Підгрупа вправ для граматичного оформлення власних діалогічних і монологічних висловлювань 3. Підгрупа вправ для стилістичного оформлення власних діалогічних і монологічних висловлювань
6. Група завдань для формування і розвитку вмінь викладача АМЕС		1. Підгрупа моделювальних завдань для формування і розвитку методичних умінь 2. Підгрупа творчих завдань для формування і розвитку методичних умінь

Вправа 3 (група 3, підгрупа 3). *Практична мета* – навчити студентів обирати ідіоматичні вирази, притаманні економічному дискурсу, відповідно до змісту речень, формувати навички їх уживання. *Тип вправи* – рецептивно-репродуктивна, некомунікативна. Інструкція: *Complete each of the following sentences with the appropriate idiomatic expression.*

red tape, in black and white, word-of-mouth advertising, in the red

1. The shop refused to deal with the customer's complaints until they were _____.
2. The company has been _____ since the price of oil began to rise rapidly.
3. There is much _____ when you try to start up a new business.
4. The new shampoo is doing very well because of _____.

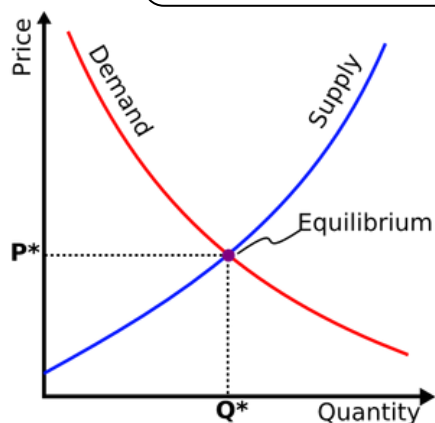
Завдання 4 (група 4, підгрупа 1). *Практична мета* – формувати методичні навички здійснення аналізу навчальних цілей та потреб студентів. *Тип завдання* – репродуктивне. Інструкція: *Group the following statements under the headings: target situation analysis (TSA), present situation analysis (PSA) and learning situation analysis (LSA).*

1. I need to conduct negotiations with foreign partners.
2. I like problem solving.
3. I can't use tenses properly.
4. I have to write accounting reports.

Завдання 5 (група 4, підгрупа 2). *Практична мета* – формувати методичні навички аналізу підручників (навчальних посібників) з АМ для студентів економічних спеціальностей. *Тип завдання* – репродуктивне. Інструкція: *Analyse three English coursebooks for Economics students to discover the variety of exercises aimed at developing students' speaking and listening skills.*

Вправа 6 (група 5, підгрупа 1). *Практична мета* – розвивати лексичні навички вживання економічних термінів у власних монологічних висловлюваннях економічного дискурсу. *Тип вправи* – продуктивна, умовно-комунікативна. Інструкція: *Explain the market mechanism according to its graphical representation using the words from the box.*

price, quantity, equilibrium, relationship,
demand curve, supply curve, increase, decrease

Завдання 7 (група 6, підгрупа 1). *Практична мета* – формувати і розвивати методичні вміння розробляти план заняття за зразком. *Тип завдання* – моделювальне. Інструкція: *Prepare a lesson plan for Economics students on the topic “Management” using the following table.*

Lesson Plan

Performance Objective: _____

Time: _____ Level: _____

Anticipated problems and solutions: _____

Stage	Procedure	Materials and teaching aids	Interaction	Time
1. Warm up				
2. Introduction				
3. Presentation				
4. Practice				
5. Evaluation				
6. Closure				

Розробка відповідної лінгводидактичної моделі забезпечує відтворення процесу інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС в умовах магістратури. Компонентами моделі, окрім системи вправ і завдань, є: цільовий (мета і завдання), концептуальний (визначені підходи і принципи), змістовий (предметний і процесуальний аспекти) та оцінювально-результативний (рівні – низький, нижчий за середній, середній, вищий за середній, автономний і показники сформованості ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС).

Запропоновану методику інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС спроектовано на процес викладання навчальної дисципліни «Основи методики навчання АМ для студентів нефілологічних спеціальностей», розрахованої на 48 академічних годин. Розроблено тематико-часову структуру цієї дисципліни.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка ефективності методики інтегрованого формування іншомовної комунікативної та методичної компетентностей майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей»** описано хід та інтерпретацію результатів експерименту для визначення ефективності розробленої методики; сформульовано методичні рекомендації щодо інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС.

Із метою визначення ефективності розробленої методики інтегрованого формування ІКК і МК майбутніх викладачів АМЕС організовано і проведено методичний експеримент, який включав чотири етапи: організаційний, доекспериментальне оцінювання, експериментальний та післяекспериментальне оцінювання. Здійснювався він упродовж першого семестру 2017-2018 н. р. у двох експериментальних групах (ЕГ) – ЕГ 1 та ЕГ 2 по 18 учасників у кожній (студенти магістратури спеціальностей 014.02 Середня освіта (Мова і література (англійська)), 035.04 Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно) (Англійська

мова і література) Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Із метою обґрунтованого оцінювання сформованості ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС визначено рівні сформованості згаданих компетентностей (низький, нижчий за середній, середній, вищий за середній, автономний), критерії та якісні й кількісні показники сформованості згаданих компетентностей. Критерії оцінювання ІКК охоплюють: правильність уживання економічних термінів, достатній рівень словникового запасу для вирішення конкретного комунікативного завдання, коректність лексичного оформлення висловлювань; правильність уживання граматичних структур, коректність граматичного оформлення висловлювань; правильність уживання мовленнєвих моделей, коректність стилістичного оформлення висловлювань. Критерії оцінювання МК включають: усвідомлення цілей, завдань та стандартів навчання, володіння основними поняттями і категоріями методики навчання АМПС, володіння сучасними методами дослідження у галузі методики навчання АМ та АМПС, володіння принципами і методами аналізу складників процесу навчання АМПС, сформованість методичних навичок і вмінь (комунікативно-навчальних, конструктивно-проектувальних, організаторських, дослідницьких, аналітико-оцінювальних, інформаційно-комунікаційних, адаптивних, мотиваційних, рефлексивних).

У ЕГ 1 зrealізована експериментальна методика інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС в умовах рівного розподілу навчальних годин (48) між лекційними (24) і практичними заняттями (24). У ЕГ 2 ці академічні години, згідно з навчальним планом, було розподілено на 36 годин лекційних та 12 – практичних.

Перевірку нормальності розподілу забезпечено проведенням тестів Колмогорова-Смірнова, Лілієфорса і Шапіро-Вілка. Здійснено додаткову перевірку на нормальність розподілу методом зображення частотної гістограми і діаграми розмаху для кількісних показників сформованості ІКК та МК одразу у двох експериментальних групах. Обраховано парний t-критерій Стюдента для залежних вибірок та критерій Вілкісона.

Проаналізовано відсоткові дані щодо зростання середнього балу кількісних показників рівнів сформованості ІКК і МК у студентів ЕГ 1 та у студентів ЕГ 2 за період експериментального навчання (рис.1).

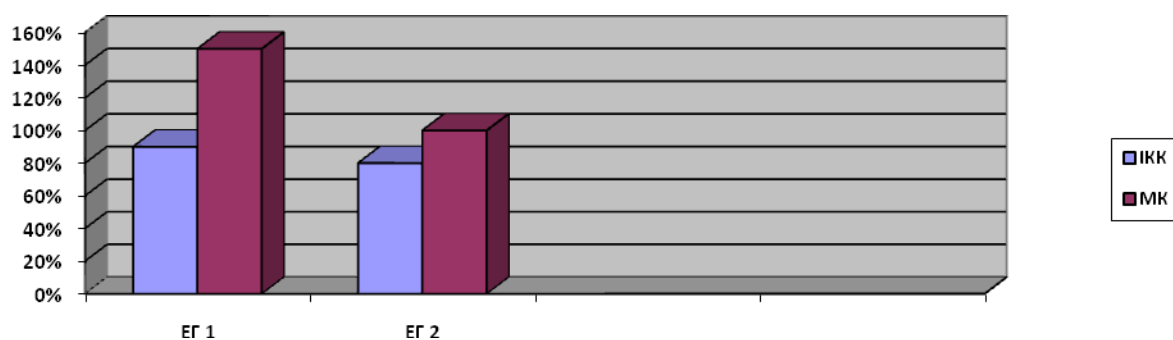

Рис. 1. Відсоткові дані щодо зростання середнього балу кількісних показників рівнів сформованості ІКК і МК в ЕГ 1 та ЕГ 2 за період експериментального навчання

Середній бал відсоткового показника зростання рівня сформованості ІКК у студентів ЕГ 1 склав 90 %, МК – 150 %. Відповідно, середній бал відсоткового показника зростання рівня сформованості ІКК у студентів ЕГ 2 склав 80 %, МК – 100 %.

Отримані дані свідчать про ефективність експериментальної методики інтегрованого формування ІКК і МК майбутніх викладачів АМЕС в обидвох варіантах методики, проте вища ефективність навчання виявлена в ЕГ 1 за першим варіантом експериментальної методики. Такий спосіб організації навчання, коли час, відведений для практичної підготовки майбутніх викладачів АМЕС, відповідає або й перевищує кількість навчального часу для їхньої теоретичної підготовки, сприяє активному розвитку в студентів відповідних навичок і вмінь, що є складниками ІКК та МК, у процесі виконання розробленої системи вправ і завдань.

Таким чином, за допомогою використання комплексу методів математичної статистики на основі обрахунку кількісних показників рівнів сформованості ІКК та МК учасників експериментального навчання доведено ефективність експериментальної методики.

ВИСНОВКИ

1. На основі здійсненого аналізу визначено, що ІКК майбутніх викладачів АМЕС є інтегративною особистісно-професійною якістю таких фахівців, яка ґрунтується на їх здатності та готовності до здійснення комунікації АМ в усній і письмовій формах як на загальну, так і на професійну (економічну) тематику. Структура ІКК майбутніх викладачів АМЕС включає знання, навички, уміння й усвідомленість, що є компонентами: мовної, мовленнєвої, лінгвосоціокультурної та навчально-стратегічної компетентностей.

МК майбутніх викладачів АМЕС трактуємо як їх інтегративну особистісно-професійну характеристику, яка визначає здатність та готовність реалізовувати методичну роботу у процесі педагогічної діяльності, спрямованої на формування ІКК майбутніх економістів в умовах міждисциплінарної інтеграції ІМ та професійно орієнтованих дисциплін. Структура МК майбутніх викладачів АМЕС включає знання, навички й уміння, що є складниками комунікативно-навчальної, конструктивно-проектувальної, організаторської, дослідницької, аналітико-оцінювальної, інформаційно-комунікаційної, адаптивної, мотиваційної та рефлексивної компетентностей.

2. Установлено, що процес формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС ґрунтується на комплексі підходів (компетентнісний, інтегрований, комунікативно-діяльнісний та рефлексивний) і групі принципів (системної єдності, індивідуальності, суб'єктності, комунікативності, ситуативності, новизни, паралельного формування знань, навичок та вмінь, урахування навчальних потреб та інтересів студентів).

3. Аналіз особливостей англomовного економічного та методичного дискурсів дозволив конкретизувати зміст інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС. Установлено, що економічний дискурс пріоритетно функціонує в межах концептів «мікроекономіка», «макроекономіка», «бізнес» концептосфери економічної галузі.

Зміст інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС обґрунтовано у предметному і процесуальному аспектах. Предметний охоплює сфери, види, функціональні стилі професійно орієнтованого спілкування економістів; невербальні засоби комунікації; превалюючі комунікативні ситуації професійно орієнтованого спілкування економістів; комунікативні цілі та наміри економістів; професійні теми, проблеми, фахові тексти сфери економіки; ролі та функції викладачів АМЕС; ситуації їх професійно-методичної діяльності; цілі навчання АМ як майбутньої професійно-методичної діяльності; професійні теми, проблеми, фахові тексти сфери методики навчання АМПС, зокрема АМЕС; мовний та лінгвосоціокультурний матеріал професійно орієнтованого спілкування економістів; навчальні й комунікативні стратегії. Процесуальний аспект змісту включає: мовленнєві вміння у межах економічного дискурсу; методичні навички та вміння; навички оперування мовним та лінгвосоціокультурним матеріалом у професійно орієнтованому спілкуванні економістів; уміння розпочинати комунікацію в економічній сфері, орієнтуватися в соціальних ситуаціях; уміння оперувати комунікативними та навчальними стратегіями для розв'язання комунікативних і методичних завдань; вправи для їх розвитку; відповідні декларативні і процедурні знання.

За одиницю відбору навчального матеріалу для інтегрованого формування ІКК та МК прийнято автентичні тексти економічного змісту та автентичні тексти з методики навчання АМПС, а також лексичні одиниці – терміни економічної сфери й методичні терміни. Виокремлено критерії відбору текстового матеріалу (автентичність; професійна спрямованість; зразковість; тематичність; актуальність інформації; методична цінність) та лексичного (сполучуваність; семантична цінність; стилістична відповідність; частотність; професійна спрямованість).

Джерела відбору навчального матеріалу для інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС відповідно включають: англomовні підручники та посібники економічного профілю, онлайн-енциклопедії, періодичні видання з економічних наук та інтернет-сайти для фахівців сфери економіки; автентичні методичні підручники та посібники, періодичні видання стосовно теорії та методики навчання АМПС та інтернет-сайти для викладачів АМПС, які містять практичні ресурси, матеріали та корисні поради для навчання АМ студентів економічного профілю.

4. Визначено три етапи інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС: ознайомчий (етап теоретичної підготовки), етап практичної підготовки та продуктивний етап. Згідно з ними, розроблено інтегровану систему вправ і завдань для формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС, яка включає шість груп та п'ятнадцять підгруп. На ознайомчому етапі студенти виконують вправи та завдання, спрямовані на здобуття знань терміносистеми, граматичних та стилістичних особливостей АМЕС, а також методичних знань. На етапі практичної підготовки майбутні викладачі вправляються для формування навичок уживання термінів, граматичних структур та мовленнєвих моделей, притаманних економічному дискурсу, а також методичних навичок. На продуктивному етапі студенти виконують вправи та завдання, сфокусовані на розвитку умінь творити економічний дискурс та вдосконалювати педагогічну

майстерність у викладанні АМЕС. Кожна із перелічених груп у свою чергу включає ще 2-3 підгрупи вправ і завдань.

Запропоновано лінгводидактичну модель інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС в умовах магістратури, компонентами якої є: цільовий, концептуальний, змістовий, оцінювально-результативний. До критеріїв оцінювання рівня сформованості ІКК майбутніх викладачів АМЕС віднесено критерії оцінювання мовного, мовленнєвого та граматичного складників ІКК. Критерії оцінювання рівня сформованості МК майбутніх викладачів АМЕС включають: 1) усвідомлення цілей, завдань та стандартів навчання; володіння: основними поняттями і категоріями методики навчання АМПС, сучасними методами дослідження у галузі методики навчання АМ та АМПС, принципами і методами аналізу складників процесу навчання АМПС, самоаналізу, самоконтролю та самооцінки, інформаційно-комунікаційними технологіями у навчальному процесі, особливостями адаптації навчально-методичних матеріалів, способами мотивації студентів; 2) сформованість комунікативно-навчальних, конструктивно-проектувальних, організаторських, дослідницьких, аналітико-оцінювальних, інформаційно-комунікаційних, адаптивних, мотиваційних, рефлексивних навичок та умінь.

5. Із метою доведення ефективності розробленої методики інтегрованого формування ІКК і МК майбутніх викладачів АМЕС організовано і проведено методичний експеримент. Методику інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС зреалізовано у процесі викладання навчальної дисципліни «Основи методики навчання АМ для студентів нефілологічних спеціальностей», розрахованої на 48 аудиторних годин. За допомогою використання комплексу методів математичної статистики (частотної гістограми, діаграми розмаху, тестів Колмогорова-Смірнова, Лілієфорса і Шапіро-Вілка, парного t-критерію Стьюдента, критерію Вілкісона) доведено ефективність експериментальної методики. Проведені обрахунки засвідчують вищу ефективність експериментального навчання за першим варіантом експериментальної методики (процес інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС відбувався в умовах організації навчання за однакової кількості лекційних і практичних занять).

За результатами експерименту укладено методичні рекомендації для викладачів спеціалізованих кафедр закладів вищої освіти щодо змісту і організації процесу інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМЕС.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні проблеми інтегрованого формування ІКК та МК майбутніх викладачів АМ для інших нефілологічних спеціальностей із подальшою розробкою відповідних методик.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових наукових виданнях України

1. Скіба Н. Я. Поняття і структура фахової компетентності викладачів іноземної мови за професійним спрямуванням. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка. Соціальна робота*. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2014. № 31. С.164-166.

2. Скіба Н. Я. Ролі та функції викладача іноземної мови за професійним спрямуванням. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*: збірник наукових праць. Львів: ЛДУ БЖД, 2014. № 10. С. 236-242.

3. Скіба Н. Я. Основні етапи розвитку іноземної мови за професійним спрямуванням. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. Серія: «Педагогічні науки». Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. № 3 (30). С. 422-427.

4. Скіба Н. Я. Поняття «іноземна мова за професійним спрямуванням», його сутність і структура. *Науково-практичний журнал «Імідж сучасного педагога»*. Полтава: Видавництво ТОВ «АСМІ», 2017. № 2 (171). С. 48-52.

5. Скіба Н. Я. Сутність та структура іншомовної комунікативної компетентності майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей. *Педагогічний альманах*: збірник наукових праць. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2018. Вип. 38. С. 132-139.

Статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав

6. Skiba N. Professional Development of Teachers of English for Specific Purposes in the United Kingdom. *Intellectual Archive*. Toronto, 2018. Vol. 7. No. 2. P. 115-124.

Навчально-методичний посібник

7. Скіба Н., Тинкалюк О., Кокор М. English for Economics. Львів: Друкарня ФОП Кундельська В.О., 2018. 268 с.

Праці, які додатково відображають зміст дисертації

8. Скіба Н. Я. Комунікативний аспект у вивченні іноземної мови як мови фаху. *Ефективність державного управління в контексті європейської інтеграції*: матеріали щорічної науково-практичної конференції (м. Львів, 23 січня 2004 р.). Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2004. Ч. 2. С. 306.

9. Skiba N. The Roles of Image, Association and Memory in Vocabulary Teaching. *Комунікація у вік глобалізації: десять років успішного розвитку та здобутків*: тези доповідей 10-ї Всеукраїнської конференції TESOL (м. Київ, 3-5 березня 2005 р.). Львів: ПП «Марусич», 2005. С. 51-52.

10. Скіба Н. Я. Навчання студентів англійської термінологічної лексики. *Проблеми та перспективи лінгвістичних досліджень в умовах глобалізаційних процесів*: матеріали II-ї Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 15-16 жовтня 2009 р.). Тернопіль: ТНЕУ, 2009. С. 220-221.

11. Скіба Н. Я. Використання фахових текстів при навчанні іноземної мови на немовних спеціальностях у вузі. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти України*: матеріали науково-практичної конференції (м. Київ, 25-26 березня 2010 р.). Київ: НАУ, 2010. С. 93-94.

12. Скіба Н. Я. Особливості навчання студентів економічних спеціальностей англійської термінологічної лексики. *Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей*: збірник наукових статей. Львів: ЛьвДУВС, 2011. С. 130-134.

13. Скіба Н. Я. The Advantages of Using Powerpoint in ESL Teaching. *Актуальні питання лінгвістики, літературознавства та інноваційної методики викладання іноземних мов*: матеріали V-ї Всеукраїнської наукової конференції (м. Тернопіль, 19 - 20 травня 2011 р.). Тернопіль: ТНЕУ, 2011. С. 217-219.

14. Скіба Н. Я. Навчання іншомовного професійно орієнтованого читання студентів економічних спеціальностей. *Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей*: збірник наукових статей. Львів: ЛьвДУВС, 2012. С. 119-122.

15. Скіба Н. Я. До питання відбору професійно орієнтованих текстів при навчанні іноземної мови на немовних спеціальностях у ВНЗ. *Новітні тенденції навчання іноземної мови за професійним спрямуванням*: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Херсон, 25-26 квітня 2013 р.). Херсон: ХДМА, 2013. С. 255-257.

16. Скіба Н. Я. Застосування проектної методики у навчанні іноземної мови для спеціальних цілей у ВНЗ. *Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей*: збірник наукових статей. Львів: ЛьвДУВС, 2013. С.119-124.

17. Скіба Н. Я. On the Development of Professional Competence of ESP teachers. *Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей*: збірник наукових статей. Львів: ЛьвДУВС, 2014. С.113-119.

18. Скіба Н. Я. Роль здійснення аналізу потреб студента при викладанні іноземної мови за професійним спрямуванням. *Інноваційні технології у контексті іншомовної підготовки фахівця*: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Електронне видання (м. Полтава, 2 квітня 2015 р.). Полтава: ПолтНТУ, 2015. С. 141-144.

19. Скіба Н. Я. Передумови виникнення та поширення іноземної мови за професійним спрямуванням. *Проблеми та перспективи розвитку освіти*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 25-26 березня 2016 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. С. 110-112.

20. Скіба Н. Я. Іншомовна комунікативна компетентність майбутнього викладача англійської мови для економічних спеціальностей. *Актуальні питання застосування на практиці досягнень сучасної педагогіки і психології*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 11-12 травня 2018 р.). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2018. С. 18 -21.

21. Kozolup M., Skiba N. Formative Versus Summative Assessment in Teaching Academic Writing. *Комунікація у сучасному соціумі*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 8 червня 2018 р.). Львів, 2018. С. 83-84.

22. Котловський А. М., Крижанівська Г. Т., Крехтяк О. Р., Скіба Н. Я. Тести для контролю фахової лексики до підручника В. К. Шпак «Англійська для економістів та бізнесменів». Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2005. 63 с.

АНОТАЦІЇ

Скіба Н. Я. Інтегроване формування іншомовної комунікативної та методичної компетентностей майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей. На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 «Теорія та методика навчання (германські мови)». Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2019.

У дисертації теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено методику інтегрованого формування іншомовної комунікативної та

методичної компетентностей майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей. Визначено сутність ключових понять дослідження. Уточнено структуру іншомовної комунікативної та методичної компетентностей майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей, яка містить відповідні знання, навички, уміння. Обґрунтовано теоретико-методологічну основу для формування досліджуваних компетентностей, що базується на засадах компетентнісного, інтегрованого, комунікативно-діяльнісного та рефлексивного підходів та загальнодидактичних (системної єдності, індивідуальності, суб'єктності) й методичних (комунікативності, ситуативності, новизни, паралельного формування знань, навичок та умінь, урахування навчальних потреб та інтересів студентів) принципах. Визначено предметний і процесуальний компоненти змісту інтегрованого формування досліджуваних компетентностей. Здійснено аналіз особливостей англійського економічного та методичного дискурсів. Визначено критерії відбору текстового (автентичність, професійна спрямованість, зразковість, тематичність, актуальність інформації, методична цінність) та лексичного (сполучуваність, семантична цінність, стилістична відповідність, частотність, професійна спрямованість) матеріалів. Виділено три етапи інтегрованого формування досліджуваних компетентностей. Відповідно до визначених етапів створено інтегровану систему вправ та завдань, яка включає шість груп та п'ятнадцять підгруп. Сконструйовано лінгводидактичну модель інтегрованого формування у майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей іншомовної комунікативної та методичної компетентностей. Ефективність розробленої методики доведено експериментально. За результатами експерименту укладено відповідні методичні рекомендації.

Ключові слова: іншомовна комунікативна компетентність, методична компетентність, майбутні викладачі англійської мови для економічних спеціальностей, інтегроване формування, система вправ і завдань.

АННОТАЦИЯ

Скиба Н. Я. Интегрированное формирование иноязычной коммуникативной и методической компетентностей будущих преподавателей английского языка для экономических специальностей. На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 «Теория и методика обучения (германские языки)». Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Тернополь, 2019.

В диссертации теоретически обоснована, разработана и экспериментально проверена методика интегрированного формирования иноязычной коммуникативной и методической компетентностей будущих преподавателей английского языка для экономических специальностей. Определена сущность ключевых понятий исследования. Уточнена структура иноязычной коммуникативной и методической компетентностей будущих преподавателей английского языка для экономических специальностей, которая содержит соответствующие знания, навыки, умения. Обоснованы теоретико-методологические предпосылки для формирования исследуемых компетентностей, которые базируются на компетентностом, интегрированном, коммуникативно-

деятельностью и рефлексивным подходах, а также общедидактических (системного единства, индивидуальности, субъектности) и методических (коммуникативности, ситуативности, новизны, параллельного формирования знаний, навыков и умений, учета учебных потребностей и интересов студентов) принципах. Определены предметный и процессуальный компоненты содержания интегрированного формирования исследуемых компетентностей. Проанализированы особенности англоязычного экономического и методического дискурсов. Определены критерии отбора текстового (аутентичность, профессиональная направленность, образцовость, тематичность, актуальность информации, методическая ценность) и лексического (сочетаемость, семантическая ценность, стилистическое соответствие, частотность, профессиональная направленность) материалов. Выделены три этапа интегрированного формирования исследуемых компетентностей. Согласно определенным этапам, создана интегрированная система упражнений и заданий, которая включает шесть групп и пятнадцать подгрупп. Сконструирована лингводидактическая модель интегрированного формирования у будущих преподавателей английского языка для экономических специальностей иноязычной коммуникативной и методической компетентностей. Эффективность разработанной методики доказана экспериментально. По результатам эксперимента составлены соответствующие методические рекомендации.

Ключевые слова: иноязычная коммуникативная компетентность, методическая компетентность, будущие преподаватели английского языка для экономических специальностей, интегрированное формирование, система упражнений и заданий.

RESUME

Skiba N. Ya. Integrative Development of Foreign Language Communicative and Methodological Competences of Prospective Teachers of English for Economics. As a manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Studies (PhD), Specialty 13.00.02 "Theory and Methods of Teaching (Germanic Languages)." Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, 2019.

The thesis deals with the problem of integrative development of foreign language communicative and methodological competences of prospective teachers of English for Economics. The essence and the structure of foreign language communicative and methodological competences of prospective teachers of English for Economics have been specified. The foreign language communicative competence comprises: linguistic (phonetic, lexical, grammatical), communicative, linguasociocultural, learning strategic competences and their components. The foreign language methodological competence includes: communicative-teaching, constructively-projective, organizational, research, analytical-evaluative, ICT, adaptive, motivational, reflexive competences and their components.

It has been determined that the integrative development of foreign language communicative and methodological competences of prospective teachers of English for Economics relies on the competence, integrative, communicative activity-based and reflective approaches; general didactic (system unity, individuality, subjectivity) and methodical principles (communication, situativity, novelty, parallel formation of knowledge, skills and abilities, considering students' learning needs and interests).

The content of integrative development of foreign language communicative and methodological competences of prospective teachers of English for Economics has been outlined in two aspects: subject and procedural. The subject aspect covers: spheres, types and functional styles of professional communication of economists; nonverbal means of communication; prevailing communicative situations, communicative aims and intentions of economists; topics, problems, texts dealing with Economics; the roles and functions of teachers of English for Economics; situations of professional and methodological activities of teachers of English for Economics; goals of learning English for future professional and methodological activity; topics, problems, texts dealing with ESP teaching, particularly teaching English for Economics; linguistic (phonetic, lexical, grammatical, stylistic) and linguasociocultural material of professional communication of economists; learning (metacognitive, cognitive) and communicative strategies (compensatory, social, affective). The procedural aspect of the content encompasses: communicative skills and abilities; methodological skills and abilities; skills to use linguistic and linguasociocultural material in professional communication of economists; abilities to interact in professional communication of economists; abilities to use learning (metacognitive, cognitive) and communicative strategies (compensatory, social, affective); exercises and tasks to develop those skills and abilities; relevant declarative and procedural knowledge.

The material selection sources as well as material selection criteria for the integrative development of foreign language communicative and methodological competences of prospective teachers of English for Economics have been defined. The textual material selection criteria comprise: authenticity, professional orientation, exemplarity, topical correlation, relevance of information, methodological value. The lexical material selection criteria include: connectivity, semantic value, stylistic conformity, frequency, professional orientation.

The following stages of the integrative development of foreign language communicative and methodological competences of prospective teachers of English for Economics have been determined: introductory (theoretical training), practical training and productive stage. According to the established stages, the integrative system of exercises and tasks (including 6 groups and 15 subgroups) has been elaborated. The suggested system has been described and samples of exercises and tasks from the outlined groups have been presented.

The linguo-didactic model of integrative development of foreign language communicative and methodological competences of prospective teachers of English for Economics has been designed. The effectiveness of the suggested methodology and the validity of the formulated hypothesis have been proved experimentally. Based on theoretical study and the results of the conducted experiment, methodological recommendations concerning integrative development of foreign language communicative and methodological competences of prospective teachers of English for Economics have been compiled.

Key words: foreign language communicative competence, methodological competence, prospective teachers of English for economics, integrative development, system of exercises and tasks.

Підписано до друку 26.03.2019 р.
Формат 60x84/16.
Папір друк. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 03/19/2-2

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФОП Осадца Ю.В.